F É L A G S D Ó M U R

Ár 2019, miðvikudaginn 4. desember, er í Félagsdómi í málinu nr. 18/2019:

Sjómannasamband Íslands
(Eva B. Helgadóttir lögmaður)
gegn
Landsambandi smábátaeigenda
(Hulda Rós Rúriksdóttir lögmaður)

kveðinn upp svofelldur

ú r s k u r ð u r :

Mál þetta var tekið til úrskurðar 25. nóvember sl. um frávísunarkröfu stefnda.

Málið úrskurða Arnfríður Einarsdóttir, Ásmundur Helgason, Guðni Á. Haraldsson, Karl Ó. Karlsson og Sigurður G. Guðjónsson.

Stefnandi er Sjómannasamband Íslands, Guðrúnartúni 1 í Reykjavík.

Stefndi er Landssamband smábátaeigenda, Hverfisgötu 105 í Reykjavík.

Dómkröfur stefnanda

1 Stefnandi krefst þess að viðurkennt verði að skiptaprósenta á bátum með fjóra menn í áhöfn skuli vera 21,6% af heildarverðmæti aflans er skiptist jafnt milli bátsverja, sbr. a-lið 1. gr. kjarasamnings milli SSÍ, FFSÍ og VM annars vegar og Landssambands smábátaeigenda hins vegar um kaup og kjör á smábátum.

2 Stefnandi krefst þess enn fremur að viðurkennt verði að heimild til lækkunar á skiptaprósentu skv. 2. mgr. d-liðar 1. gr. kjarasamnings SSÍ, FFSÍ og VM annars vegar og Landssambands smábátaeigenda hins vegar um kaup og kjör á smábátum, í 20,36% á bátum með beitningarvél og fjóra menn í áhöfn eigi einungis við um þá báta sem eru styttri en 12 metrar að skráningarlengd þegar ráðinn er sérstakur vélavörður um borð í þá báta af þeirri stærð.

3 Stefnandi krefst einnig málskostnaðar úr hendi stefnda að mati Félagsdóms.

Dómkröfur stefnda

4 Stefndi krefst þess aðallega að málinu verði vísað frá dómi en til vara að hann verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda. Í báðum tilvikum gerir stefndi kröfu um málskostnað að teknu tilliti til virðisaukaskatts.

Málavextir

5 Stefnandi er stéttarfélag sjómanna á öllu landinu og gerir meðal annars kjarasamninga við atvinnurekendur og samtök þeirra sem hafa sjómenn í þjónustu sinni. Stefndi er samband félaga og svæðisfélaga smábátaeigenda. Samkvæmt 2. gr. samþykkta stefnda

er tilgangur samtakanna að tryggja sameiginlega hagsmuni smábátaeigenda á öllum sviðum og vera opinber málsvari þeirra. Í greinargerð stefnda kemur fram að stefndi hafi komið að gerð kjarasamninga fyrir hönd félagsmanna sinna frá árinu 2007.

6 Í málinu liggur fyrir kjarasamningur milli stefnanda, Farmanna- og fiskimannasambands Íslands (FFSÍ) og Félags vélstjóra og málmtæknimanna (VM) annars vegar og stefnda hins vegar sem var undirritaður 29. ágúst 2012. Gildistími kjarasamningsins rann út 31. janúar 2014. Þar er þó mælt fyrir um að hann haldi gildi sínu þar til nýr kjarasamningur hefur verið gerður. Ekki liggur fyrir að nýr kjarasamningur milli aðila hafi verið gerður og eru aðilar sammála um að framangreindur kjarasamningur 29. ágúst 2012 gildi milli aðila.

7 Í 1. gr. kjarasamningsins er fjallað um skiptakjör bátsverja. Kemur þar fram að þeir skuli fá í sinn hlut þann hundraðshluta af heildarverðmæti aflans sem tilgreindur sé í samningnum. Þó sé heimilt að draga frá tiltekinn kostnað. Í sérstökum kafla greinarinnar er fjallað um aflahlutinn í fjórum stafliðum.

8 A-liður 1. gr. samningsins ber yfirskriftina „Veiðar með netum, grásleppunetum, færum og línu á bátum með beitingavél“. Þar er fjallað um aflahlut af heildarverðmæti aflans sem er mismunandi eftir fjölda bátsverja. Séu fjórir um borð gildir svohljóðandi ákvæði um aflahlut bátsverja:

> **Fjórir um borð:**
>
> Aflahlutir, án aukahluta og orlofs, skulu að lágmarki vera 21,6% af heildarverðmæti aflans sem skiptist jafnt milli bátsverja.
>
> Til viðbótar greiðir útgerð álag á aflahluti af sínum hlut samkvæmt neðangreindu: Skipstjóri sem jafnframt gegnir stöðu vélavarðar á bát styttri ern 12 metrar að skráningarlengd skal hafa 100% álag á hásetahlut (sjá einnig d lið). Á bátum 12 metrar að skráningarlengd og lengri hefur skipstjórinn 100% álag á hásetahlut.

9 Framangreint hlutfall, 21,6%, er sama hlutfall og gildir að lágmarki þegar tveir eða þrír bátsverjar eru um borð. Álag skipstjóra, sem jafnframt gegnir starfi vélavarðar á bát styttri en 12 metrar, ofan á hásetahlut er 50% séu tveir um borð en 75% séu þeir þrír. Á bátum sem eru lengri en 12 metrar er skipstjóri með fast 50% álag ef tveir eru um borð en 75% álag ef þrír eru um borð. Séu bátsverjar hins vegar fimm er aflahluturinn að lágmarki 22,5% en 23,14% af heildarverðmæti aflans ef þeir eru sex um borð. Í báðum tilvikum er skipstjóri með 100% álag á hásetahlut ef hann gegnir stöðu vélavarðar á bát sem er styttri en 12 metrar að skráningarlengd og ávallt með sama álag á bátum sem eru 12 metrar eða lengri.

10 Í d-lið 1. gr. kjarasamningsins er fjallað um aflahlut vélstjóra. Ákvæðið er svohljóðandi:

d) Um vélstjóra.

Ákveði útgerð að ráða vélavörð á bát styttri en 12 metrar að skráningarlengd með færri en 4 menn í áhöfn skal hann hafa 1/3 af álagi skipstjórans og skipstjórinn 2/3 sbr. álag skipstjóra skv. a og b lið.

Ákveði útgerð að ráða vélavörð á bát styttri en 12 metrar að skráningarlengd með beitingarvél og 4 menn í áhöfn skal skiptaprósentan vera 20,36% af heildarverðmæti aflans sem skiptist jafnt milli bátsverja. Til viðbótar greiðir útgerð álag á aflahluti af sínum hlut þannig að skipstjóri hafi 100% álag á hásetahlut og vélavörður 50% álag.

Á bátum 12 metrar og lengri skal vélstjóri hafa 50% álag á hásetahlut.

11 Með tölvuskeyti 22. maí 2018 óskaði Verðlagsstofa skiptaverðs eftir því að stefnandi lýsti því hvaða skilning félagið legði í d-lið 1. gr. framangreinds kjarasamnings er lyti að heimild til þess að lækka skiptaprósentu í 20,36%. Í svari stefnanda 6. júní sama ár kom fram að félagið kannaðist ekki við að ágreiningur væri milli samningsaðila um túlkun ákvæðisins. Ætti heimildin aðeins við ef vélavörður væri ráðinn á bát sem væri styttri en 12 metrar að skráningarlengd. Væri skipið lengra ætti heimildin ekki við enda væri þá skylt að hafa skráðan vélstjóra á bátnum væri vélaraflið 250 kw til 750 kw.

12 Verðlagsstofa skiptaverðs kallaði með tölvuskeyti 22. maí 2018 einnig eftir afstöðu stefnda til túlkunar á sama kjarasamningsákvæði. Í erindinu kom fram að „ágreiningurinn“ stæði um það „hvort einungis megi lækka skiptaprósentu fyrir báta styttri en 12 metrar eða hvort lækkuð skiptaprósenta eigi jafnt við um báta styttri og lengri en 12 metrar og í ákvæðinu sé einungis verið að leggja áherslu á orðalagsbreytingu á stöðuheiti vélavarðar í vélstjóra“. Í svarbréfi stefnda til Verðlagsstofu skiptaverðs 19. júní 2018 kemur fram að við gerð kjarasamningsins hafi verið lagt til grundvallar að hann næði til allra krókaaflamarksbáta. Síðan segir orðrétt: „Við það að ráða mann með vélavarðaréttindi lækkaði launaprósenta úr 21,6 í 20,36, eða sem nam vélavarðaálaginu. Það sama átti við ef báturinn var 12 metrar og lengri, enda þá ekki lengur spurning um vélavörð.“ Nánari rök voru færð fyrir þessari afstöðu. Á það var bent að í júní 2013 hafi lögum um stjórn fiskveiða verið breytt þannig að hámarksstærð krókaaflamarksbáta var færð úr 15 brúttótonnum að 30 brúttótonnum og 15 metra lengd. Taldi stefndi að rétt væri að beita kjarasamninginn eins og unnt væri um alla krókaaflamarksbáta enda væri hann sniðinn að útgerð þeirra.

13 Í stefnu kemur fram að þegar fyrirsvarmaður stefnanda las framangreint svarbréf stefnda til Verðlagsstofu skiptaverðs hafi stefnandi sent stefnda tölvuskeyti 20. desember 2018. Þar var farið fram á að túlkun stefnda á d-lið 2. mgr. 1. gr. kjarasamningsins yrði leiðrétt. Stefndi svaraði umleitan stefnanda með bréfi 25. febrúar 2019. Þar var ekki fallist á ósk stefnanda.

Málsástæður og lagarök stefnanda

14 Stefnandi reisir kröfur sínar í málinu á því að gildissvið umrædds kjarasamnings nái til allra báta sem hafi verið undir 15 brúttótonnum að stærð en á þeim tíma sem hann hafi verið gerður hafi hugtakið „smábátur“ almennt verið skilið þannig að það væru bátar undir þeim stærðarmörkum. Ekki hafi verið talin þörf á nánari skilgreiningu á gildissviði samningsins að þessu leyti en með því að í heiti kjarasamningsins kæmi fram að hann næði yfir „kaup og kjör á smábátum“. Fái sú afstaða stefnda að samningurinn nái eingöngu til krókaaflamarksbáta ekki staðist enda komi fram í a-lið 1. gr. samningsins að hann taki meðal annars til netaveiði. Krókaaflamarksbátar hafi ekki leyfi til að stunda slíkar veiðar, sbr. 7. gr. laga nr. 116/2008.

15 Stefnandi vísar til þess að ákvæði d-liðar 2. mgr. 1. gr. kjarasamnings aðila beri með sér að heimilt sé að lækka skiptaprósentu í 20,36% á bátum sem eru styttri en 12 metrar og með fjóra menn í áhöfn ákveði útgerð að ráða vélavörð á bátinn í stað þess að skiptstjóri sinni því starfi með skipstjórastarfinu. Á bátum sem séu 12 metrar eða lengri sé skylt að hafa vélstjóra skráðan um borð, sbr. 2. tölul. a-liðar 3. mgr. 12. gr. laga nr. 30/2007, um áhafnir íslenskra fiskiskipa, varðskipa, skemmtibáta og annarra skipa. Sá skilningur stefnda á framangreindu ákvæði kjarasamningsins, að útgerð hafi heimild til að nýta sér lækkun á aflahlutum ákveði hún að ráða vélstjóra um borð í bát sem er lengri en 12 metrar, með beitningarvél og með fjóra í áhöfn, samrýmist ekki framangreindu lagaákvæði.

16 Stefnandi hafnar þeirri fullyrðingu stefnda að breyting á lögum nr. 11/2006, um stjórn fiskveiða, árið 2013 hafi haft bein áhrif á kjarasamning aðila sem hafi verið undirritaður ári áður. Þá byggir hann á því að hvergi í kjarasamningnum komi fram að samningurinn skuli aðeins ná til krókaaflamarksbáta. Þá bendir stefnandi á að útgerðir þeirra báta, sem hafi látið stækka þá í kjölfar lagabreytingarinnar, séu ekki lengur með aðild að stefnda. Telur stefnandi það eitt og sér styðja þá túlkun að samningurinn nái aðeins til þeirra báta sem séu undir 15 brúttótonnum og að túlkun stefnda standist ekki.

17 Stefnandi kveðst byggja á því að ákvæði d-liðar 2. mgr. 1. gr. samningsins beri að túlka eftir orðanna hljóðan enda sé ákvæðið mjög skýrt. Ákvæðið mæli einfaldlega fyrir um að heimild til lækkunar á skiptaprósentu ef vélavörður sé ráðinn á bát sem sé styttri en 12 metrar að skráningarlengd. Ákveði útgerð að ráða vélavörð á slíkan bát skuli skiptaprósentan vera 20,36% af heildarverðmæti aflans sem skiptist jafnt milli allra bátsverja.

18 Verði ekki fallist á að ákvæðið sé nægilega skýrt kveðst stefnandi byggja á því að horfa verði til tilgangs ákvæðisins og hvaða skilningur hafi verið lagður í það við samningsgerðina. Í því sambandi bendir stefnandi á að ástæðan fyrir því að þessari heimild hafi verið bætt inn í kjarasamninginn hafi verið sú að á bátum, sem séu styttri en 12 metrar að skráningarlengd, þurfi ekki að ráða sérstaklega vélavörð ef skipstjórinn hafi vélavarðaréttindi. Hins vegar hafi sumar útgerðir minni báta sem hafi viljað hafa

annan aðila en skipstjóra um borð sem sinni starfi vélstjóra. Því hafi ákvæði d-liðar 2. mgr. 1. gr. verið sett inn í samninginn til þess eins að liðka fyrir slíkri skipan.

19 Stefnandi telur að við túlkun ákvæðisins verði að hafa í huga að ekki hafi orðið ágreiningur um það fyrr en með máli þessu, tæplega sjö árum eftir undirritun samningsins. Þá telur stefnandi að líta beri til þess að kjarasamningnum hafi verið ætlað að gilda til lengri tíma og því beri að túlka ákvæði hans samkvæmt orðanna hljóðan og í samræmi við þau lög sem hafi verið í gildi þegar hann hafi verið gerður og þeirrar orðanotkunar sem hafi tíðkast á þeim tíma.

20 Um lagarök vísar stefnandi til meginreglna samningaréttar um skuldbindingargildi gerðra samninga.

Málsástæður og lagarök stefnda

21 Stefndi reisir aðalkröfu sína um frávísun málsins á því að það álitaefni sem stefnandi gerir kröfu um að leyst verði úr í máli þessu falli ekki að verkefnum Félagsdóms eins og þeim sé lýst í 44. gr. laga nr. 80/1938, um stéttarfélög og vinnudeilur. Ekki sé um að ræða ágreining um ætlað brot á lögunum eins og tilgreint sé í 1. tölulið ákvæðisins. Þá sé heldur ekki um að ræða brot á vinnusamningi eða skilning á vinnusamningi eða gildi hans, sbr. 2. tölulið greinarinnar. Þá liggi ekki fyrir samkomulag um að leggja álitaefnið fyrir dóminn, eins og rætt sé um í 3. tölulið hennar. Stefndi heldur því fram að stefnandi sé að fara fram á að Félagsdómur svari lögspurningu. Því beri að vísa málinu frá dómi enda beri að túlka valdsvið hans þröngt.

22 Í umfjöllun sinni um sýknukröfu sína víkur stefndi sérstaklega að fyrri dómkröfu stefnanda. Telur hann þá kröfu einungis vera áréttingu á því sem standi í a-lið 1. gr. kjarasamningsins. Það sé með öllu óskýrt hver krafan sé og kveður engan ágreining hafa verið milli launþega og atvinnurekenda um þetta ákvæði.

23 Stefndi byggir sýknukröfu sína að öðru leyti á því að þegar kjarasamningur aðila var undirritaður 29. ágúst 2012 hafi verið tekið mið af stærð báta sem tilheyrðu félagsmönnum stefnda. Hafi þeir verið í báðum veiðikerfum, þ.e. krókaaflamarki og aflamarki. Hafi stærð krókaaflamarksbáta þá verið allt að 15 brúttótonnum. Á þessum tíma hafi sérfræðingar sagt að þessi brúttótonnatala gæti að hámarki skilað skráðri lengd báts að 12 metrum. Með þá vitneskju hafi verið gengið frá kjarasamningi þannig að hann myndi örugglega ná yfir alla krókaaflamarksbáta.

24 Stefndi rekur í greinargerð sinni þá breytingu á lögum um stjórn fiskveiða sem gerð var með lögum nr. 82/2013. Með þeim hafi stærðarmörkum krókaaflamarksbáta verið breytt þannig að þeir gætu verið allt að 15 metrar að lengd í stað 12 metra og 30 brúttótonn í stað 15 brúttótonna. Stefndi kveður alveg ljóst að með þessari lagabreytingu hafi verið gerð breyting á hámarkslengd smábáta og stærð þeirra.

25 Bent er á að kjarasamningur aðila hafi verið gerður ári fyrir þessa lagabreytingu. Þar hafi í d-lið 1. gr. verið fjallað um aflahlut vélstjóra. Í því tilviki sé fjallað um báta sem

séu styttri en 12 metrar. Það komi þannig skýrt fram, sbr. framangreint, að smábátar/-skip hafi verið talin vera þau sem voru 12 metrar að lengd eða styttri. Því hafi verið breytt árið 2013 þannig að smábátar geti verið allt að 15 metrar að lengd.

26 Stefndi telur rök stefnanda ekki standast að það þurfi ekki nauðsynlega vélavörð á báta undir 12 metrum, meðan það sé nauðsynlegt á bátum sem séu 15 metrar, enda fari þörf fyrir vélstjóra eftir vélastærð skips en ekki lengdarmetrum. Stefndi áréttar í þessu sambandi að með lagabreytingunni 2013 geti krókaaflamarksbátar verið allt að 15 metrar að lengd og 30 brúttótonn. Telur stefndi að skoða verði kjarasamningsákvæðið í samhengi við lagabreytinguna, eins og annað í kjarasamningnum. Þannig telur stefndi að skiptaprósentan eigi áfram að vera 20,36% í þeim tilvikum sem ákvæðið lýsir vegna krókaaflamarksbáta. Telur stefndi dóm Félagsdóms í máli nr. 1/2017 styðja þá niðurstöðu.

Niðurstaða

27 Í úrskurði þessum er einungis tekin afstaða til aðalkröfu stefnda um að vísa beri málinu í heild frá dómi. Stefndi reisir kröfuna á því að málið heyri ekki undir verksvið Félagsdóms eins og það er afmarkað í 44. gr. laga nr. 80/1938, um stéttarfélög og vinnudeilur. Þá telur stefndi að kröfugerð stefnanda feli í sér lögspurningu. Ætla verður að þar vísi stefndi til þeirrar meginreglu sem fram kemur í 1. mgr. 25. gr. laga nr. 91/1991, um meðferð einkamála, þar sem kveðið er á um að dómstólar verði ekki krafðir álits um lögfræðilegt efni eða hvort tiltekið atvik hafi gerst nema að því leyti sem það er nauðsynlegt til úrlausnar um ákveðna kröfu í dómsmáli.

28 Við munnlegan málflutning um frávísunarkröfu stefnda vísaði stefnandi til þess að mál þetta væri sprottið af ágreiningi milli samningsaðila um skilning á kjarasamningi þeirra frá 29. ágúst 2012. Því heyri málið undir Félagsdóm samkvæmt 2. tölulið 1. mgr. 44. gr. laga nr. 80/1938. Í ákvæðinu segir að Félagsdómur dæmi í málum, sem rísa út af kærum um brot á vinnusamningi eða út af ágreiningi um skilning á vinnusamningi eða gildi hans. Með vinnusamningi er þá átt við kjarasamning milli stéttarfélaga og atvinnurekenda eða sambanda þeirra um kaup og kjör á viðkomandi starfssviði.

29 Kröfugerð stefnanda er tvíþætt eins og fram er komið. Fyrri krafan felur einungis í sér áréttingu á efni a-liðar 1. gr. samnings aðila frá 29. ágúst 2012 þar sem gerð er grein fyrir aflahlut bátsverja á smábátum með fjórum um borð. Umræddur samningur er kjarasamningur eins og báðir aðilar eru raunar sammála um. Af framlögðum gögnum verður ekki séð að einhver sá ágreiningur sé um skilning á ákvæði kjarasamningsins sem dómkrafan getur skorið úr um. Ekki liggur því fyrir að stefnandi hafi lögvarða hagsmuni af því að fá leyst úr þeirri kröfu. Því ber að fallast á með stefnda að vísa beri þeirri kröfu frá dómi.

30 Með síðari kröfunni leitar stefnandi viðurkenningar á því að einungis sé unnt að lækka skiptaprósentu á grundvelli 2. mgr. d-liðar 1. gr. kjarasamnings aðila í 20,36% þegar báturinn sem um ræðir er styttri en 12 metrar að skráningarlengd og ráðinn er sérstakur

vélavörður um borð í hann. Af framlögðum gögnum um samskipti samningsaðila í kjölfar fyrirspurnar Verðlagsstofu skiptaverðs og málatilbúnaði aðila fyrir dómi verður ráðið að aðilar eru ekki á einu máli um hvaða skilning eigi að leggja í framangreint ákvæði kjarasamningsins. Þannig hefur stefndi lýst þeirri afstöðu sinni að heimild útgerðar til að lækka skiptaprósentuna á grundvelli kjarasamningsákvæðisins taki eins til báta sem eru 12 metrar eða lengri, enda sé vélavörður ráðinn um borð. Hefur stefndi mótmælt dómkröfu stefnanda af þessum sökum.

31 Samkvæmt 2. tölulið 1. mgr. 44. gr. laga nr. 80/1938 er það verkefni Félagsdóms að dæma í málum þar sem ágreiningur hefur risið um hvaða skilning eigi að leggja í kjarasamningsákvæði og gildisvið þess. Eins og að framan greinir er uppi slíkur ágreiningur milli aðila hvað varðar umrætt kjarasamningsákvæði og verður síðari kröfu stefnanda ekki vísað frá dómi með þeim rökum að málið heyri ekki undir Félagsdóm.

32 Ekki er áskilið að tiltekinn félagsmaður stéttarfélags hafi talið sig hlunnfarinn af atvinnurekanda til að ágreiningur af þessum toga milli kjarasamningsaðila geti komið til úrlausnar Félagsdóms. Þvert á móti verður að líta svo á að stefnandi hafi sem stéttarfélag lögvarða hagsmuni af því að hnekkja almennri afstöðu stefnda til túlkunar kjarasamningsins eins og dómkröfur hans miða að.

33 Í þessu ljósi og þar sem ekki eru neinir þeir annmarkar á málatilbúnaði stefnanda að það leiði sjálfkrafa til frávísunar á síðari kröfulið stefnanda ber að hafna frávísunarkröfu stefnda hvað hann varðar.

34 Ákvörðun málskostnaðar vegna þessa þáttar málsins bíður lokaniðurstöðu þess.

Úrskurðarorð:

Fyrri kröfulið stefnanda, Sjómannasambands Íslands, í máli þessu er vísað frá dómi.

Að öðru leyti er frávísunarkröfu stefnda, Landssambands smábátaeigenda, hafnað.

Ákvörðun málskostnaður bíður lokaniðurstöðu málsins.

Arnfríður Einarsdóttir

Ásmundur Helgason

Guðni Á. Haraldsson

Karl Ó. Karlsson

Sigurður G. Guðjónsson